

Oponentský posudek bakalářské práce

Název práce: Akademické aspirace studentek gymnázií ve třetím ročníku

Autorka práce: Alexandra Palisová

Autorka posudku: Jana Dvořáčková

Předložená bakalářská práce se zaměřuje na téma vzdělanostních aspirací gymnazistek třetích ročníků, přičemž těžištěm pozornosti autorky jsou primárně jejich úvahy o anticipovaném stupni vzdělání a roli rodiny – nahlížené v kontextu práce optikou sociální třídy – v utváření aspirací. Téma samo o sobě je zajímavé, hned zkraje však musím bohužel poznamenat, že v úvodních částech práce není dobře popsáno a odůvodněno, co a proč je výzkumný problém. To se stává zřejmým až s přečtením větší části textu, což čtenářské porozumění tématu poměrně komplikuje. Například důvod zaměření práce pouze na dívky je objasněn až v kapitole „Reflexe a limity výzkumu“ umístěné před samotným závěrem (s. 41-42). Explicitně odůvodněno není ani výhradní zaměření práce konkrétně na studující gymnázia. Porozumění nečiní snazším rovněž vágně formulovaná výzkumná otázka na konci teoretické části (s. 17): „Jak chápou studentky gymnázií své akademické aspirace?“.

Samotná teoretická část se věnuje převážně různým benefitům spojeným s vyšším stupněm vzdělání a otázkám vzdělanostní a sociální reprodukce. Ač se v textu opakovaně pracuje s pojmem „třída“, při snaze o definici pojmu (s. 10) autorka zůstává v obecné rovině a neodkazuje na konkrétní pojetí či zdroje. V souladu se zaměřením práce věnuje velkou pozornost roli rodinného prostředí, je však škoda, že není rozvedena i jeho „souhra“ s prostředím školy, které nezřídka zachází s kulturním kapitálem získaným v rodině jako projevem osobního nadání či zásluh.

Jak také již částečně vyplývá z toho, co bylo řečeno v úvodu tohoto posudku, teoretická část se nijak nezabývá genderovými aspekty studijních aspirací, jakkoli je to rovina více než relevantní, a to nejen s ohledem na zaměření práce na dívky. Pouze je zde, s odkazem na Katrňáka (2006), zmíněno, že „můžeme vyšší vzdělanostní aspirace očekávat u dívek než u chlapců“ (s. 16), avšak bez snahy o jakékoli vysvětlení. Jedná se přitom o téma, které bylo hojně studováno i konkrétně v českém kontextu.¹ Genderově nevyvážený je dlouhodobě již poměr dívek a chlapců v gymnaziálním vzdělávání², na jehož volbu se práce také zaměřuje. I z tohoto důvodu by bylo tedy vhodné při tematizaci faktorů, které se podílejí na formování vzdělávacích aspirací, alespoň zmínit i ty, které nesouvisí se sociální třídou.

Obecně autorka v teoretické části sice pracuje s relevantními zdroji a pojmenovává řadu důležitých rovin problematiky, která je středem jejího zájmu, jejich seznam je však v kontextu dalších bakalářských prací spíše skromnější, což je patrně jedním z důvodů menší hloubky jejího výkladu.

Co se již týče části metodologické, zde autorka podává velmi dobrý vhled do všech fází výzkumu. Svým neurčitějším zacílením je trochu problematická, jak již bylo zmíněno, výzkumná otázka (s. 22). Volba metodologie, postup při sběru dat i analýze jsou nicméně popsány zdařile a neponechávají příliš prostoru pro nejasnosti. Vzhledem k tomu, že se autorka rozhodla rekrutovat participantky přes školu, kterou navíc popisuje jako „prestižní pražské gymnázium“ (s. 21), se výsledný vzorek nicméně nepřekvapivě jeví být z hlediska třídy dosti homogenní, jak sama reflektuje. Byť téma práce není vyloženo citlivě, kladla jsem si také otázku, zda tato forma rekrutace (zvolená zřejmě z praktických

---

¹ Viz. např.: Smetáčková, I. (ed.). 2005. *Genderové aspekty přechodu žáků a žákyň mezi vzdělávacími stupni*. Praha: Sociologický ústav AV ČR; Šmídová, I., K. Janoušková, T. Katrňák. 2010. „Faktory podmiňující vzdělanostní aspirace a vzdělanostní segregaci dívek a chlapců v českém vzdělávacím systému.“ Pp. 34–60 in L. Jarkovská, K. Lišková, I. Šmídová a kol. *S genderem na trh. Rozhodování o dalším vzdělání patnáctiletých*. Praha: SLON.

² Viz např.: Český statistický úřad. 2024. *Školy a školská zařízení – školní rok 2023/2024*. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/produkty/skoly-a-skolska-zarizeni-skolni-rok-20232024>

důvodů) nelimituje i možnosti anonymizace participantek mezi sebou navzájem (jména participantek byla sice nahrazena pseudonymy, text však obsahuje dalších údaje, které mohou sloužit jako identifikační klíče).

Analytickou část práce hodnotím jako poměrně zdařilou a obsahující množství zajímavých analytických momentů, které prokazují dobrou reflexivitu autorky vůči subtilním rovinám obsahů rozhovorů. To se týká např. kapitoly „(Ne)vyřčená očekávání rodičů“ (s. 30-33), tematizace role sourozenců, ale i analýzy významů připisovaných v kontextu dalších škol gymnáziím. Úryvky z rozhovorů ve mne také budily dojem (byť ne plně podložitelný), že se autorka uměla v rámci rozhovorů „dobře ptát“, formulovat své otázky smysluplným a „výnosným“ způsobem. Co by nicméně mohlo analýzu dále zkvalitnit, je větší konfrontace získaných dat s poznatky z odborné literatury či jejich diskuze v jejich kontextu.

Z hlediska formálních náležitostí text odpovídá požadavkům na bakalářské práce kladeným. Jisté nedostatky jsem nicméně shledala v závěrečném seznamu literatury (údaje o zdrojích nejsou v některých případech úplné a jsou zde i další typy opomenutí). Jazyková stránka práce není zcela bezchybná (občasné překlepy, neobratné formulace, chyby v interpunkci), nicméně celkový objem jazykových prohrěšků není velký.

Práci **doporučuji k obhajobě**. Navrhuji ji hodnotit **zámkou 2 (velmi dobře)**, s přihlédnutím k průběhu obhajoby.

Otázka k diskuzi:

Narazila autorka přímo ve výpovědích svých komunikačních partnerek ohledně jejich vzdělanostních aspirací na nějaké momenty, které by z jejího pohledu mohly být potenciálně provázány s genderem a genderovými očekáváními?

9. září 2024, Brno

Mgr. Jana Dvořáčková, Ph.D.